

A study surveys the outstanding role of prof. I. Sharanevich, his appreciable contribution as a scholar and enthusiast in laying the fundamentals of the researches and analysis done in the studies of Halychina, and archaeological finds on the territory of Old Halych under Prince Danyla's rule.

О.Б. Гуцуляк

ЗОЛОТИЙ ТІК, ЗОЛОТЕ ЦАРСТВО І ЗОЛОТІ РУКИ ІНДІЙСЬКОГО БОГА САВІТАРА

Існує переказ, що у давньому Галичі, на Крилоській горі, був золочений майдан. Його називали Золотим Током. Коли монголо-татари напали на Русь, це золото втекло під землю. Галичани вірять, що Золотий Тік колись вийде на поверхню одночасно з появою променистого білого вершника — Святовита (святого витязя) [1].

Така собі легенда про повернення "золотого віку".

I

Можна вважати, що галицький Тік у цій легенді є символом незалежності, адже українське слово "тік" тотожне німецькому tag — "народні збори", а також давньоіндійському tegas — "золото", teigasa — "метал", давньоірландському tigh, teach — "дім". Щоправда, у старогрецькій мові було слово halta — "народні збори", з якими одного кореня слово halos — "молотильний тік", "коло, диск", "сяюче коло, ореол". З цими словами напрошується паралель до топоніму Галич.

Золото у легенді — це символ харизми володаря Галича, який свого часу сидів на золотих престолах кількох князівств і був оборонцем східних рубежів християнського світу...

Відомо також, що в одному з варіантів старофранцузького епосу "Пісня про Роланда" трапляється вираз or de Galice (де "ор" — "золото") і вважається, що "золото" у поєднанні з назвою країни є одним із так званих "загальних місць" епосу для позначення багатств цієї країни. Дехто вважає, начебто мова у "Пісні..." йде про Галісію або Уельс, який французи називають Gales, а руські літописці знають жителів Уельсу — валлійців як "галичан". Але у інших варіантах "Пісні..." слово

Galice замінено на "Русь", що дає підставу вважати, що мова йде власне про нашу Галицьку землю (civitas Haliacensis)[2], та ще й поряд зі згаданими тією ж "Піснею..." полянами, бужанами, лютичами, сорбами, уличами-угличами, есклавами-слов'янами тощо [3].

Вважаємо, що назва теперішнього поселення Крилос на місці давнього Галича походить від слова "крити", до якого додано давньоукраїнський суфікс " - до - ". З часом первинне значення забулося, слово зазнало "народноетимологічного" випрямлення у напрямку до ототожнення з назвою архітектурного елемента храму, в якому існував крипторій (гр. "крипто" – "приховую", "ховаю", "крипте" – "підземний хід").

А чи не існують під Крилосом таємні печери, в яких зберігаються золоті символи влади?!...

Від такого поспішного висновку нас застерігає досі існуючий звичай білорусів заривати у ями обмолочений хліб, а у росіян відгомін цієї традиції зберігся у святочній грі "Хоронити золото і чисте срібло"[4].

Візантійський історик Феофілакт Симокатта свідчить, що у варварів над Дністром існує гора, що зветься золотою (hrysoyn hutos) тому, що "... на ній у достатку родять плоди, крім того, вона багата дикими звірами і в'ючною худобою. У тюрок був закон надавати золоту гору у розпорядження головного кагана" [5]. Іншим істориком ця гора названа Nektel, де другий компонент – "ел" – це тюркське "ель" або "іль" – "держава", "влада"[6]. Перший компонент – "хект" – споріднюється з евенкійським екса "скеля, "високий берег", "насип", манчжурським "якса" – "яр". "високий берег", тюркським aktau – "чиста, біла гора".

Алтайські народи відзначають культ "або" (монг. "насип") на пагорбах або горах, з яких відкривався вид на довколишній простір. Обо – це жердина із зображенням повітряного коня Хий-морь, який, начебто, супроводжує духа-предка і несе на собі сідло, на якому палає вогнище (монг. "гал")[7]. Той, хто "осідлав" цього небесного скакуна, до свого імені додавав суфікс " – лиг" (варіант: " – лич") – "посідач"[8]... Як тут не згадати літописну легенду про те, що сидіння на Галичині могилі тотожне князінню в Галичі !.. Термін "хий-морь" досі

у монголів означає насагу, а людину талановиту, зі світлою душею, пасіонарія називають "хий морьтой хун" – "людина, володіюча повітряним вогняним конем".

II

Розмірковуючи над проблемою Золотого Току і Галичини могили, пригадаємо, що в X ст. кременський єпископ Ліутпранд у своїй книзі "Антаподосіс" зазначив, що наші предки – руси отримали своє ім'я від грецького слова rhoysios "червоний", і що цю назву дали їм за особливий відтінок кольору їх тіла (в оригіналі: de qualitatc corporis)[9]. Можливо, єпископ не зрозумів своїх інформаторів, які мали на увазі "особливий характер суспільної організації" русів, бо ж по-латині "корпус" означає "тіло", "особистість", "суспільна організація", "община", "соціальний стан", "єдине ціле". Суспільна організація русів-слов'ян була пов'язана з культом Сонця і золотих (червлених) "магічних" речей-інсигній. Золото в культурі всіх держав світу завжди виступає як якість владної могутності правителя василевса – "слави"...

Згідно з преказом Геродота, молодший правитель Скіфії Колаксай заволодів золотими інсигніями: плугом з ярмом, сокирою, чашею або луком Геракла [10]. Він розділив своє царство Паралатін на три царства, як колись зробив і його батько – правитель усієї Скіфії (Паралатія – одна з трьох земель, теж поділена на три), й інсигнії передав на збереження найбільшому з них. Це останнє царство у Паралатії отримало назву "Те, в якій зберігається золото". Найвірогідніше, держава Колаксай була поділена на три царства – скіфів-аротерів, скіфів-георгоїв, скіфів-борисфенітів. Власне ці три групи скіфів, за Геродотом, на відміну від решти скіфів, отримали загальну назву "сколоти" від імені свого предка Колаксай, з яким ми співставляємо литовського бога урожаю Скальсу, ім'я якого означає "Дай Боже!" [11].

Для академіка В. Рибаківа логічним видається місцезнаходження золотих реліквій Колаксай у Середньому Подніпров'ї, де існує природний захист для жителів простору, обмеженого Дніпром, Росавою та Россю. На його ж думку, головним святилищем Сколотської імперії Паралатія було Трахтемирівське городище на Правобережжі (навпроти, на лівому березі, – Переяслав). Трахтемирів названий на честь

вигляда Таргітая, батька Колакся, Арпокся і Ліпокся. Він же – старець-богатири Тарх Тарахович, який жив на горі Сіян і домігся любові Баби-Яги, тобто Єхидни-Діви з переказу Геродота.

На жаль, В. Рибаків не перевів погляд з Трахтемирова на Лівобережжя, де розташоване місто Золотоноша. Як відомо, цей регіон зазнав з IX ст. хр. е. інтенсивної агресії степових кочовиків, які й потюрчили місцеве населення, внаслідок чого й виникли половці [12]. Аналогічно печеніги – це потюрчені іранці Приаралля. Відповідно володарі "Царства, в якому зберігається золото", отримали б харизматичну владу над всім простором колишніх скототів, над Руссю. Схоже, що саме так трактували готи свою резиденцію на Дніпрі – *Aghemar* (де "ар" – "метал", "золото", пор.: *ar-hjalms* "золотий або металевий шолом" [13], яку О. Прицак ототожнює з Кам'янським городищем на Лівобережжі Дніпра, що існувало як поселення ремісників та металургів до III ст. до хр. е. [14]).

Але у випадку з тюрками цього не сталося, бо слов'янський отрок Ян Усьмович Кожум'яка перейняв "славу" у тюрка-печеніга. "Золоте царство" на Лівобережжі, втрапивши золоті інсигнії, перетворилося у "Жовту землю", а її жителі стали "половцями" (від "половий" – "жовтий", "червоно-жовтий").

Ті ж, які відвоювали золото як "славу", що завжди "постачає у несвідомому, збуджує і стимулює внутрішню динаміку організму та пронизує наскрізь почуттям душу людини" [15], стали називатися іменем "роси" – "золоті", яке споріднене із словами інших індоєвропейських мов: санскр. "харіс" – "золотистий", гр. "хрісос" – "золото", "харіс" – "краса, любов"... Потрапивши у сферу практичної географії, епічний для слов'ян топонім "Золоте царство" (в його назві часів індоєвропейської праєдності був корінь "рос-") "побутується", надається певній території (на Правобережжі) і стає частиною її топографії. І навпаки, реальний етнонім "слов'яни", що означає певну ментальну єдність залучається до епічно-літописного контексту і втрачає безпосередні зв'язки з дійсністю.

Середньовічний історик псевдо-Захарія свідчить, що роси називалися "герос" чи "херос" (*hros*). Греки ототожнили, на нашу думку, придиховий звук *h* – зі своїм густим

придиховим —h—, що вимовлявся після приголосного (наприклад, gh—), але на письмі позначався перед приголосним на початку слова (‘p). Транслітерація hros як ‘p̄os зумовила об’єднання правила грецької орфоєпії з вимовою етноніму самими його носіями, внаслідок чого утворилося* hr̄hos, де—h—, за фонетичними законами грецької мови, перейшло у —ks—, внаслідок чого постав суто грецький витвір—"роксолани" (грец.‘Ρωksolavoι, лат. Rhoxolani) під впливом існуючого іранського слова gox̄s "світлий" (звідки ім’я дружини Олександра Македонського—Роксана).

III

Самі ж роси (німці називали їх "росомони") могли використовувати для позначення себе у стосунках із зовнішнім світом етнонім а л а н о р с и (alanorci), де компонент "алан—" походить з тюркських мов і тлумачиться як "рівнина, поле, долина", але має значення "горб", "гірка"[16]. Власне поляни мешкали на Київських горбах, тобто етнонім "поляни" тотожний етноніму "алани"[17]. Для тих, хто вважає аланів предками іраномовних осетинців, зазначу, що давно доведено іранськість більшості полянських богів з пантеону Володимира. Поняття "поле" вмщувало у себе категорію обмеженого кінечного простору (плерома), який уявлявся у вигляді пагорба, кургану. У зв’язку з цим з’ясовується, чому літописець неодноразово наголошує на тому, що поляни—слов’янського походження, тобто слов’янізовані іранці, хоч звичаї у них відмінні від решти слов’ян.

Самоназвою нащадків аланів—іраномовних осетин—було "яси" (пор. санскр uśas "слава"), у грецькій передачі—"оси" або "ози" (звідси—осетини, Озівське море). Мандрівники Платон Карпіні, Рубрук та Йосиф Барбаро свідчили, що алани називали себе "аси"... Тобто у перекладі етнонім яси означає "славні", "слав’яни" (ми не торкаємося в нашому дослідженні такої цікавої теми як групи германських богів—аси та вани) Цікаво, що у багатьох джерелах у певних випадках під іменем "слав’яни" розумілися осетини Приазов’я та Північного Кавказу [18].

В контексті золота як "слави" нам слід звернутися до походження цього етноніму. У давньоіранській "Авесті"

("Овістя") наявна богиня Аші (варіант: Арті), персоніфікація успіху, яка є "тілесне втілення великої слави" (Яшт 17:15). Аші володіє багатими землями, золотом, сріблом, жонами і дочками. Батько Аші – верховний бог Ахура Мазда; мати – його ж дочка Спента Армаїті ("Свята Безсмертна") – персоніфікація землі; брати – Сраоша (Сурожа – бог порядку, собак, півнів та зорі Сиріус) та Рашну ("Світло", народжений у могилі); сестра – Релігія Заратустри. Згідно з міфом, Аші ховається від грабіжників у золотому руні. Історію останнього знає кожен школяр.

Безпосередньо в осетинській міфології Аші відома як Ацирухс, дочка Сонця і жона витязя Сослана. Французький академік Ж. Дюмезіль пояснює її ім'я як "священне світло" і вважає його епітетом богині вогню і домашнього вогнища, яку, за Геродотом, степові скіфи (протоалани) називали Табіті, а величні арії знали як Тапаті – "Гріюча". Батько історії ототожнює її з грецькою богинею домашніх вогнищ Гестією і зазначає, що вона була "царицею скіфів", вогнями котрої клялися їхні царі.

Чи не була вона дарителькою згаданих вище золотих інсигній, що впали скіфам начебто з неба?

Колаксай-Дажбог зумів заволодіти ними. Арпоксай (він же Стрибог?) вирушив шукати "свою" славу. Як свідчать всі архаїчні варіанти індоєвропейських міфів, третій брат (тут – Ліпоксай, він же Гориня: гр. *lyre* "горе, біль, скорбота") гине від рук обох братів. І їм мстить за це його син – Змій Горинич, а потім – внук – Тугарин Змійович або Змій Тугарин[19]. Слово "Змій" означає, що вони члени тої ж моральної спільноти, до якої належать їхні стрийки, – "святої землі", що вони "сродні" з нею (*Gemeinschaftsgefühl*), "земні" (дв. – пруськ. **smoi* "чоловік", стар. – слов. **zmaǰь* "земний", "чоловік" > **zmpǰь* "змій"). "Свята Русь", "мати-земля" виступає перед землянином як довколишній простір, як світ-текст[20].

Ім'я Арпоксай, як і Ліпоксай (див. вище), є перекладом греками-колоністами скототського імені, що означає "Сокіл-цар". Згідно з індоєвропейськими міфами, сокіл викрав з раю стебло священної рослини, з котрої боги виготовили напій сома (на нашу думку, ця рослина – "сумах дубильний", латинська назва якої – *thus*). "Авеста" стверджує, що цей сокіл

називався Воргана (звідси українське "зварганити"), його житло — сварга ("небо"; пор. зі Сварогом) і був він втіленням бога війни Вератрахни (він ще вищезгаданий Таргітай-Тарх, ведичний Індра, античний Арес-Марс). Цього бога пророк Заратустра зреформував у поняття "варегна", що є начебто матеріальним втіленням більш абстрактного поняття "фарна", "парна". Останнє розуміли як позначення сонячного начала, божественного вогню, його матеріальної еманції. Пізніше фарна отримала значення "слави", "доброї долі" [21]. Сяючий образ фарни в уявленні персів був втілений як у соколів, так і у царському ореолі, німбі.

Арійці уявляли, що фарна це безколірний токсичний газ із запахом часнику і гнилої риби (фосфористий водень), який самоспалахував внаслідок розкладу трупів, і з його синюватого горіння утворювався білий дим — пентоксид фосфору, що здіймався у небо*. Праїндоевропейці своїх померлих виносили на пагорби або штучно створені мастаби, башти-нураги або дахми на поживу птаству та псам. Даний обряд поховання зберігся у сповідників віри Заратустри — парсів. Зокрема, іранські та тюркські народи Середньої Азії вважають, що на берегах космічної ріки Ранхи (Галактики, Чумацького Шляху) на пагорбі живе дух праведності Рапну ("світло", "сяйво"), народжений у могилі [22]. Аналогічні обряди поховань були зафіксовані в античності у жителів Іберії та Сардинії. Зіткнувшись з ним, фінікійці назвали місця таких поховань "баштами сяйва".

Місце поховань єгипетських фараонів — піраміда (у назві корінь "пір"-"вогонь") [23] — вважалася, як зазначав М.Чмйхов, символом мулистого родючого ґрунту-пагорба з виникаючим на ньому богом-деміургом. Ієрогліф на позначення "пагорба творення" і "явлення у славі" зображався у вигляді навислої над горизонтом дуги пагорба, увінчаного двома спрямованими променями, тобто символізував зворотнє злиття з Сонцем фараона, народженого з тіла бога сонця Ра [24].

Даний феномен світогляду древніх ми пропонуємо назвати терміном е д а х о е з м (від алгонкінського *eda hoc* "світло на горі", від чого походить назва штату Айдахо, Idaho (США)).

Внаслідок безпосереднього і довготривалого сусідства землеробів-арійців з непохованими у землю померлими, цей праіндоевропейський обряд, що виправдовував себе у часи їх кочового життя, спричинився до пандемій чуми тому був замінений на трупоспалення, хоча сама суть ідеї не змінилася — забезпечити душі перехід зі світу людей у світ богів через занурення тіла у космічний "тапас" ("тепло, жар") як універсальний принцип творення (пор. з вищезгаданою Табіті-Тапаті) і перетворення людей у клас божественних істот "рібху"- "умільців" (слов."роб"), володарів родючості й багатства.

Уявімо жах архаїчної людини, коли сухе листя й хмиз, що вкривали померлого, раптово спалахували від "духу", що виходив з нього! Воістину померлі володіють магичною силою дарувати вогонь...

Чи не звідси зберігся звичай вкривати могилу вінками з квітів — символів "вогнею квітки"? Чи не зберігався родом вогонь, запалений власне "від предка"?

IV

Внаслідок здійснення обряду поховання, довколишній простір освячувався і ставав "вітчиною", "землею предків"[25]. Звідси поставала потреба забезпечити себе харизмою, підтримкою з боку духів предків, їхнім благословенням. Досягнути цього можна було тільки дотриманням традиції (санскр. "бхарата" — "традиція"; чи не містить самоназва "Україна" той же корінь, що і в самоназві Індії — "Бхарата"?), основаної на циклах природи, підпорядкованих "закону гармонії" — л а д у. Його носієм вважається жінка як втілення певної "життєвої сили" (санскр. "дакша"), що визначає характер людини та її долю (счастье, щастя), місце у межах соціального колективу. Але л а д передбачає не звичайнісіньке повторення, а, за Е.Кассіроном, "відродження минулого, яке має конструктивний і творчий характер"[26].

Гармонія (гр. "зв'язок, скріплення, договір, паз", пор.: лат. *apuz* "передпліччя з лопаткою, плече, бік"; санскр. *gamati* "зміцнює") є донькою бога війни й бурі Ареса та богині кохання Афродіти. У посаг Гармонія отримала золоте намисто, володіння яким іншим приносить нещастя.

Буквальний переклад грецького слова "гармонія" на санскрит — "діті". Це теонім старшої дочки сьомого сина верховного бога Брахми козлоголового Дакші ("правий, південний, спосібний, розумний", "воля, енергія, рішучість, пасіонарність", "півень", "вогонь"), який був наділений епітетами "бик Шіви", "коханий — батько жінок" тощо.

Діті від Кашьяпи (еманації самого Брахми) народила демонів — асур (корінь "ас-" — "слава"), тоді як її сестра Адіті ("негармонія" або "початкова Діті") народила від свого батька Дакші (символ Волі, що прагне до В-Лади!) богів-девів. У "Пуранах" є міф, що Дакша зі своїми доньками тисячами народжує синів, щоб вони заселили землю. Як "старша", Діті отримує д а к ш и н у — сакралізований дар, що втілювався у коровах, биках, конях, вівцях, скарбах, золоті тощо (пор. з ф а р н а). Дакшина у "Рігведі" персоналізована як молочна корова, яка вигодувала богів Агні, Індру та Сому (РВ I, 125, 5; II, 11, 21; IX, 71, 8). Проблему семантики кола понять, що позначалося індоарійськими словами з санскритським коренем "дакш-" дослідила Т. Оранська [27]. У "Рігведі" дакша розуміється як "спосібність, духовна і фізична сила". Дакшиною володіють боги. Її досягають жертвами. Згаданий вище сік сома — це дакша богів (IX, 76), пиття соми веде до дакши. Мітра і Варуна запрягають дакшу, мов бика, у колісницю. Індра отримує дакшу у битві з асурою Врітрою, сином Діті (пор. зі згаданим вище "нереяттям слави Кожумякою у печеніга), вивільнивши з полону в скелі священних корів-персоніфікацій рік. У цього бога випрошують мужності, як дар тієї дакши, котру він набув як переможець Врітри. Це вбивство Врітри є жертвопринесенням, що повторює народження Всесвіту і тим самим продовжує його існування (першу жертву приніс Дакша). Тому кожен, хто здійснює жертвопринесення як захисну функцію поряд з функцією створюючою (д е м і у р г і ч н о ю), отримує дакшу ("накопичення"), щоб здійснити дакшину ("роздачу, запліднення"). Дакшина — стимулююче начало колообігу багатств у ритуалі, це шлях Сонця. Тому права сторона (дакша, десна) — це напрямок, в якому рухається сонце, шлях що веде до достатку.

У небесній сфері роль дакшини (десниці) виконує богиня ранкової зорі Ушас, а її володар — козлоголовий бог Пушан ("Квітучий"), який теж вважається, як і Дакша, першим жертводавцем.

Діти і Кашьяпа передали, відповідно, дакшину своїм синам-близнюкам — Хіраньякашйпу ("Маючий золоту одежу") і Хіраньякші ("Маючий золоте око"), які захопили владу у всесвіті, підпорядкували собі богів і спричинили світовий потоп. Бог Вішну ("Проникаючий") переміг їх, втілюючись в нарасінха (людинолева) та бхайраву (борова), і відібрав від них дакшину, бо в їхніх руках вона вийшла за межі циклічного процесу творення всесвіту, контрольованого ритуалом. Не можна роздавати дакшину тим, хто не брав участі у жертвуванні, бо в цьому випадку розривається коло, яким вона повинна рухатися.

З індоарійською дакшиною слід ототожнювати грецьку богиню Діке ("Звичай"), яка оберігає ключі від воріт, через котрі прокладено шлях дня і ночі (пор. санскр. "врата" — "закон" і Врата — місце народження Дакші). Діке — володарка справедливості у колообізі душ (Платон. Федр. 249 в), вона карає мечем нечестивців. У "Золотому віці" Діке правила світом під іменем Астреї ("зоря"), але коли зіпсувалися звичаї і настав бронзовий вік (у 2274 р. до хр. е., за М. Чмиховим [28], Астрея повернулася на небо і перетворилася на сузір'я Діви. В індуїзмі дакшина виступає як Тара ("Зоря"), котру викрав бог Місяця Сома.

Але найбільш давнім образом Діке-Тари-Астреї-Іштар є солярне божество прааріїв Савітар ("Породжуюче"), воно ж — Праджапати ("Володар нащадків"), універсальним визначенням якого є "золотий", "бог щастя", "наймудріший". У нього — золоті руки, яких його позбавив бог Рудра ("Рдяний", "червоний" або "ревучий"), але потім повернув. На нашу думку, цей міф свідчить про якусь катастрофу, що на певний час перепинила променям сонця ("золотим рукам" Савітара) доступ до поверхні землі. Як свідчать дані вчених Флорідського університету (США), така катастрофа трапилася між 11653 та 11542 рр. до хр. е. [29]: темно-сіра мла (у променях Сонця вона ставала кривавого кольору, "рдяною", Рудрою) огорнула планету, почався так званий "парниковий ефект". В осадах

підвищилася концентрація урану, викинутого з надр землі. Магнітне поле теж змінилося. Почалося небачене підвищення рівня Світового океану. Сонце, Місяць, зорі, саме небо зникли на роки. Зіткнувшись з цим страшним явищем, людина, яка до катастрофи сприймала правильну послідовність відомих явищ (наприклад, схід сонця) у силу їх регулярності як щось дане, що не потребує пояснення, починала міркувати – і то не довго – над причинами цих явищ, в “людини беручої” (homo sapiens (стаючи “людиною мислячою”) homo sapiens). В даному аспекті важливо не піддатися еретичній спокусі протиставити гріх (санскр. drah “брати”) гнозисові, як цього вимагає Ю.Шилов [30].

Із розділення буття на “до” і “після” катастрофи поставала велика туга. Туга за променевою енергією сонця, яка, впливаючи на кровеносні судини, змінює фізико-хімічний склад крові: збільшується пойкилоцитоза. Зміна у хімічному складі крові спричинює зміни у загальному стані організму і його нервовому тонусі. Недаремно древні в абсолютній своїй більшості співвідносили душу із кров’ю. У Біблії слово “нефеш” – “душа, життя” має ще й значення первинне – “кров”. Відповідно раптова зміна температури призводить до “вибухового” розвитку природи, в тому числі й людського організму. Як вважає Ю.Кочержинський, повторюючи, на жаль без посилання, теорію В.Щербаківського, внаслідок катастрофи антропогену відбулося розділення людства – з нього виокремилися “зграйні хижаки” (антигомопаразитус) [31], за термінологією В. Щербаківського – “м’ясоїди”. Там, де клімат повернувся до докатастрофічного (південні широти), людині вдалося відновити симбіотичний допотопний лад, зберегти етологію, мораль.

У інших індоєвропейських традиціях мотиву втрати і повернення “золотих рук” – променів світила тотожна міфологема ока або очей верховного бога, які втрачаються і повертаються. Чи не до цього ж мотиву належить українська примовлянка про повернення-вихід “Ока Ладового” з води [32], субстанції ворога солярного бога [33]?

Автор вдячний за консультацію академіку УАННП, доктору хімічних наук, професору ІФДТУНГ Гуцуляку Борису Михайловичу.

1. Пушик С. Золотий тік: Поезії. – Ужгород, 1971. – С.75.
2. Дробинский А.И. Русь и Восточная Европа во французском средневековом эпосе//Исторические записки. – Вып.26. – М.,1948. – С.105.
3. Качуровський І. "Пісня про Роланда" в українському перекладі Василя Щурата//Всесвіт. – 1994. – Ч.9. – С.180.
4. Максимов С. Русская мифология: Нечистая, неведомая и крестная сила//Литературная Россия. – 1990. – Ч.16.
5. Феофилакт Симокатта. История. – М.,1957. – С.161.
6. Гумилев Л. Древние тюрки. – М.,1967. – С.101-102.
7. Викторова Л. Монголы: Происхождение народа и истоки культуры. – М.: Наука, 1980. – С.63; Рерих Н. Алтай – Гималаи: Путевой дневник. – Рига, 1992. – С.74-75.
8. Прицак О. Походження Русі/З англ.//Хроніка – 2000. – 1993. – Ч.5(7). – С.19.
9. Сюзюмов М. К вопросу о происхождении слова "Рус, Рюсид, Россия//Вестн. древней истории. – 1940. – Ч.2. – С.121.
10. Рыбаков В. Язычество Древней Руси. – М.,1988. – С.43.
11. Гуцуляк О. Куди зникли скіфи або Відповідь на гумільовщину в історіософії слов'ян//Голос нації. – 1994. – Ч.5(67). – С.8.
12. Прицак О. Половці//Укр. історик. – 1973. – Рік X. – Ч.1-2(37-38). – С.112-118.
13. Прицак О. Походження Русі/З англ.//Хроніка. – 2000. – 1993. – Ч.6(8) – С.26,37.
14. Ильинская В., Тереножкин А. Скифия VII-IV вв. до н. е. – К.,1983. – С.188-190.
15. Волюбаш В. Глибинна психіка – вмістилище сили і коріння нації//Визвольний шлях. – Лондон. – 1976. – Т.ХХІХ: Кн.2(335). – С.150.
16. Лобода В. Тюркський елемент у північно-причорноморській топонімії//Укр. мовознавство. – Вип.6. – К.1978. – С.97.
17. Гуцуляк О. Рапн Хазарі: Роль Хазарської імперії в історії Київської держави варягів(882-965 рр.)//Четвер. – 1993. – Ч.4. – С.49,52.
18. Вестберг Ф. К анализу восточных источников о Восточной Европе//Журн. М-ва нар. просвещения. – 1908. – Ч. – С.336.
19. Смирнов Ю. Сводные описания в славянских этнических песнях и их значениях//Славянский и балканский фольклор. – М.,1971. – С.113-114.

20. Гуцуляк О. Влада землі і влада буття: Два начала в повісті Ольги Кобилянської "Земля" // Світ ідей Ольги Кобилянської: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 130-річчю від дня народження Ольги Кобилянської. — Івано-Франківськ, 1993. — С.24-25.

21. Гуцуляк О. Знак-символ // Крок. — 1992. — Ч.5. — С.2.

22. Гуцуляк О. Хто такі рахмани? // Народознавство. — 1994. — Ч.10-11. — С.6.

23. Лукинова Т. Из наблюдений над лексикой, связанной со способами захоронения у древних славяни // Труды V Международного конгресса археологов-славистов: В 4 т. — К., 1988. — Т.4: Секция I. Древние славяне. — С.142.

24. Чмыхов Н. Истоки язычества Руси. — К., 1990. — С.106.

25. Лихачев Д. Национальное самосознание Древней Руси: Очерки из истории русской культуры X-XVII вв. — М. — Л., 1945. — С.7.

26. Кассіерер Е. Людський світ простору і часу // Філософська і соціологічна думка. — 1991. — Ч.5. — С.75.

27. Оранская Т. Производные корни daks — в индоиранских языках // Древняя Индия: язык, культура, текст. — М., 1985. — С.57-65.

28. Чмыхов Н. Истоки язычества Руси. — С.335.

29. Вісник Національної академії наук України. — 1995. — Ч.3-4. — С.101.

30. Шилов Ю. Безсмертя // Укр. оглядач. — 1993. — Ч.9. — С.6.

31. Кочержинський Ю. Золотий вік // Слово. — 1995. — Ч.3. — С.4,8; Кочержинський Ю. Дві лінії розвитку людства // Космос Древньої України. Трипілля-Троянь: Мітологія. Філософія. Етногенез. — К., 1992. — С.29-30.

32. Золотослов: Поетичний космос Давньої Русі. — К., 1988. — С.144.

33. Кононенко В. Словесні символи: Проблема інтерпретації // Вісник Прикарпат. ун-ту. Філологія. — Вип.І. — Ів.-Франківськ, 1995. — С.4.

A study examines a traditional use of gold as the symbol of power, might and "glory" (faun) of an owner. The author has analyzed Herodotus' recorded legend about Scythian forefathers — tsars, who inherited gold wares and articles and "utilized" them in ancestor slavic

environment. This proposed version is traced through a comparison methods-based parallel done on the analogy of the phenomenon in other Indo-European traditions.

An attempt from the viewpoint of the Meteorological School of mythology is made to solve the problem of emerging the mythologeme about the loss and return of gold attributes by heavenly gods.

В.М.Конопля, І.Т.Кочкін

ПЛАНІГРАФІЯ Й ЖИТЛОБУДУВАННЯ ТРИПІЛЬСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО ПЕРЕДКАРПАТТЯ

Результати досліджень трипільських поселень північно-східного Передкарпаття, які проводились тут наприкінці ХІХ ст., у 40-50-х рр. і 70-80-х рр. ХХ ст. дають можливість систематизувати окремі відомості про характер розташування поселень та їх планіграфію, виділити типи й групи трипільських будинків, розглянути окремі елементи їх інтер'єра, зробити висновки щодо технології будівництва.

Вивчення планіграфії поселень вказує на її частий зв'язок з особливостями рельєфа Прикарпаття. М.М.Шмаглай у 1959 р. звернув увагу на те, що на поселеннях у Сухоставі й Кунісівцях сліди жител були знайдені тільки вздовж одного схилу плато. Він вважав, що подальші дослідження повинні виявити планування жител у формі кола або ж кількох кіл [15, с.53]. До схеми поселення Кунісівці близька планіграфія жител пам'ятки Белелуя-VI, де вісім жител були розташовані на центральній частині пагорба двома лініями, що сходяться. Ці лінії обмежуються краями плато на гребені пагорба. Житла були розташовані вздовж краю плато тераси і на поселенні Бовшів (урочище Більчак), де був виявлений дугоподібний спосіб розміщення глинобитних майданчиків, відстань між якими дорівнювала 40-50 м.

Вздовж краю мису були дугоподібно розташовані п'ять наземних жител поселення Марківці-I [2, с.22]. Підковоподібний варіант забудови (зафіксовано сліди семи жител) відмічено на поселенні Чернятин-II (урочище Глинище). Таким чином, важливу роль у планіграфії